

Jens Smærup Sørensens båltale

Taler

Jens Smærup Sørensen
Forfatter

Dato

23. juni 2022

Sted

Lindholm Høje

Om lidt begynder det at blive mørkt. Men inden det sker, tænder vi vores bål. Vi strækker lysets magt en lille smule længere. Vi hjælper lige et øjeblik solen med at kaste lys over vores jord inden mørket sænker sig. Ligesom vi ved juletid tænder lys for i vintermørket at hjælpe et spagt tiltagende solskær lidt på vej.

Det går langsomt for dagene med at blive lysere dér i tiden efter vintersolhverv. Alt for langsomt, kan vi næsten kun mene, ligesom vi snart, i de kommende uger, måske vil synes at natterne har rigelig travlt med igen at blive længere. Men lige ved solhvervene, vinterens og sommerens, står alting et øjeblik stille. Vores store tunge klode skal have vendt sig, og det går trægt. Vi er lige ved at kunne høre det knirke, mens den ganske forsigtigt og adstadigt giver sig til at hælde sine poler noget anderledes på skrå i forhold til solen. Siden jul har den sigtet efter at få nordpolen rettet nærmere og nærmere mod lyset og varmen fra sin himmels mægtige glødekugle, og nu her i aften er det så det skal ske – nu må den se at komme i gang med at få vendt sin anden ende til.

Det går langsomt. Bevægelsen er næsten umærkelig. Den står nærmest helt stille, vores jord, her i aften. Bortset jo fra at den under sin så at sige lodrette stilstand forsætter sin horisontale rejse gennem rummet rundt om solen med en fart på omkring 110.000 km. i timen, og endda samtidig roterer om sin egen akse med cirka 1.600 km. i timen. Hele dette vilde ræs og denne drønende tummel kan vi heldigvis kun i tankerne blive svimle over. Vi er nok med på den også med vores fysiske eksistens, men takket være den atmosfære der svøber sig omkring vores planet, mærker vi ikke det mindste til den. Det var derfor næppe heller noget folkene her på Lindholm Høje for 1.500 år siden hæftede sig ved. De var derimod helt på det rene med jordens mere sindige ændring af sin hældning mod solen i årets løb. De var ikke mindre end os fuldkommen klar over at der for deres verden og deres liv netop her i aften indtræffer en afgørende begivenhed.

Så meget véd vi om dem fra særlige stensætninger og fra tilsyneladende gådefulde indridsninger i træ og ben, at de havde udmærket kendskab til elementære astronomiske forhold. De vidste at i dag nåede solen højest på himlen, og at der ingen anden dag ville være længere lyst, og at mørket allerede i morgen ville begynde at brede sig. Vi kan derfor heller ikke være i tvivl om at de på denne aften, dengang, år efter år, tændte bål heroppe, for lige at strække lysets magt en lille smule længere, og for bare lige en lille times tid endnu at holde mørket stangen.

Det var samtidig et overgangsritual. For de kunne også af mange andre tegn i naturen end solens højde og skyggernes længde udtyde at tidehvervet var indtruffet. Fuglenes kvidren stilnede nu af. De havde parret sig og bygget reder og udruget deres æg, og ungerne var så småt ved at komme på vingerne. Buske og træer havde blomstret, og kornet havde skudt aks – foråret var forbi. Nu kom modningens tid. Der kom bær og frugter, og rugkernerne ville blive hårde og allerede begynde at dufte af nyt brød. Sommeren ville komme og gå sin vej hen mod høstens rigdom og mørke, mod ølgilder og træthed i alle lemmer, mod død og forrådnelse. Og hvor ville det i grunden også blive godt med det mørke. Godt at komme til at hvile i det, sådan som alt i naturen søgte hvile, smed bladene af sig og fandt ly eller tog flugten til lunere himmelstrøg. Der skulle nu bare overvintres – og ja, i en længsel efter at lyset igen ville vinde magt; men også med en viden om at i mørket samles der kræfter, i dét er der en hemmelig vækst.

Vi véd jo alle sammen hvad lyset betyder som grundbetingelse for alt liv på jorden, og at uden dét lå den øde, og derfor elsker vi lyset; og vi véd også hvad lyse hoveder betyder og har betydet for opbygningen af storslåede kulturelle og teknologiske civilisationer. Men heller ikke uden mørket kunne vi være til. Der er kraft og nyt livsmod at hente i søvnen, og der er bevidsthedsudvidelser på spil i vores natlige drømme. I mørket er det også at der lægges an til knopper og spirer på træerne og ved urternes rødder, og i køernes og fårenes indre er der noget i gang som til foråret vil vise sig at være kalve og lam. Og er vi ikke alle sammen just blevet undfanget i det dulgte, så er det i livmødrenes mørke vi er skabt og har næret os og kunnet udvikle os så vidt at vi blev parate til i dagens lys at blive til som mennesker. I mørket er vi skabt. Og i det kvindelige. Vi véd jo også fra oldtidens dyrkelse af kvindelige guder – fra Mesopotamiens Inanna over grækernes Afrodite til den Freya de også her på Lindholm Høje har tilbedt og hyldet – vi véd at kvinden meget tidligt i vores forestillingsverdener er blevet

forbundet med mørket og dets skabende kræfter. Med naturen, og med sex og liv og frodighed, men også – og det har nok især været i mændenes hoveder – forbundet med noget truende og noget farligt. For natur og sex og liv og frodighed er ikke sådan at have med at gøre, navnlig ikke for mænd, og de fandt da ret hurtigt ud af at deres bedste chance var at få fuld kontrol over denne vilde og hemmelighedsfulde naturlighed. Deres bedste chance for at vinde magt var det at få styr på det hele, og for så vidt det lykkedes dem, kunne de hævde at det var deres ganske hemmelighedsforladte og fuldkommen kontrollerbare forstand og fornuft der havde sejret. Deres næste avancement kunne da bestå i, så vidt som overhovedet muligt, at skille sig af med alt hvad der ikke var ganske hemmelighedsforladt og ikke fuldkommen kontrollerbart; og hvem var det der i særlig grad stod for alt det der ubegribelige tøjleri, nå ja, det var jo da nu engang kvinderne, ikke sandt?

Det kvindelige blev dæmoniseret, efterhånden som noget der stod i ledtog med Satan selv. Og egentlig burde det jo så helt udryddes, sådan set alt hvad der kunne kaldes kvindeligt. Mændene ville jo dog alligevel meget nødtigt, og kunne slet ikke, undvære alle kvinder på jorden, og de fandt da på at udnævne nogle enkelte af dem til hekse, som de så på både symbolsk og strengt pædagogisk vis lod afbrænde på et bål. Metoden vandt frem op gennem århundrederne, og den kulminerede her oppe nordpå i tiden efter reformationen. For med den var jomfru Maria blevet smidt ud af kirken, og mændene havde dermed mistet en alternativ tilgang til det kvindelige, en søndagsåbning over for det, som noget uendeligt mildt og kærligt og omsorgsfuldt, og de stod med deres denaturerede forstand og fornuft tilbage som en flok stupide bøller.

Der blev sat ild til omkring 1000 heksebål på torvene rundt omkring i landets købstæder. Det sidste af dem skulle være brændt ned i 1693. Det er nu 329 år siden. Ikke desto mindre har vi indtil for meget nylig anbragt en eller anden slags fugleskræmsel der kunne minde om sådan en heks på vores Sankt Hans-bål. Omsider er vi holdt op med det. Og hvorfor – det var jo bare en kær, gammel tradition, kunne man sige, og det var måske ovenikøbet en tradition der gav os anledning til at gyse over en skummel og for længst tilbagelagt fortid, og til i det samme at glæde os over at vi sidenhen trods alt har gjort pæne humane fremskridt. Men nej, vi vil ikke have det længere. Vi har på ingen måde brug for det længere. For vi er nu i færd med at tage endnu et frem-skridt, og det vil – hvad angår vores forestillinger om det kvindelige og det mandlige – blive det længste vi har taget i – jeg havde nær sagt – mands minde. Vi befinder os i aften

ikke alene i sommersolhvervet, men også midt i et tusindsårs-tidehverv.

Lys over landet, det er det vi vil! – Sådan skrev I.P. Jacobsen engang, et stykke vej her vestenfor, i Thisted. Det var en politisk parole – og hvad er politik? Det er jo en kamp for at opnå en fælles forståelse af hvad der er bedst for vores samfundsmæssige liv med hinanden, og så i praksis at gennemføre hvad vi er kommet frem til. Og hvad vi nu ikke har så langt igen til at opnå en fælles forståelse af, det er at vi må til at forholde os på en ny og anderledes måde til naturen, og til os selv. For vi må tage ansvar for vores natur, og for at kunne gøre det, for alvor, er det nødvendigt at vi kommer til at tænke på dens liv som vi tænker på vores eget. Vi må i vores kroppe, i kønnet og i hjertet, erfare vores inderlige forbundethed med dens skabende kræfter, erfare det så dybt at det også for vores forstand vil blive indlysende og uomgængeligt at vi opfatter os som, og gør os til, en del af dem.

Det kan være at de der ligger i gravene her omkring os ville kunne have fortalt os noget om den erfaring og den forbundethed. Vi må nu under alle omstændigheder finde vores egen vej til den, på de vilkår nutiden og vores moderne verden har stillet os. Og vi har allerede begivet os ud på denne nye vej ved – i al fald med det ene ben – at overskride et skel i fortidens begreber om det kvindelige og det mandlige. Vi vil nu snart udgrænse en hidtidig civilisations klodsede væsensforskelle mellem krop og hoved, mellem intuition og tænkning, mellem følelser og forstand, og til syvende og sidst mellem natur og kultur. Vi vil forene det kvindelige og det mandlige i en ny naturforbundet menneskelighed. Vi vil samle kræfter til det i mørket, og vi vil virke for det i dagens klare lys.

Så lad os da også – her i aften hvor vores jord ligesom står helt stille og næsten umærkeligt og kun ganske let knirkende er ved at vende på sig – lad os da, lige om lidt, tage godt imod mørket. Og lad os virkelig også, inden det kommer, fejre lyset. Lad os nu i aften strække dets magt en lille smule længere. Lad os tænde vores bål. Glædelig Sankt Hans.

Kilde

Manuskript fra talers facebookprofil

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Båltale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jens-smaerup-soerensens-baaltale-2022>